

Lei-Document 57

16 JANUARI 2017

Inleiding

In dit thema-nummer gaan we in op een van de voornemens die in 2016 zijn gelanceerd met bijbehorende wetgeving, gericht op het flexibiliseren van het hoger onderwijs: het studeren per (setje van) studiepoint(en) – te starten per 1 september a.s. Instellingen kunnen zich tot 1 maart bij OCW aanmelden om mee te doen. Formeel gaat het om het experiment onder de naam:

‘Studie betalen per studiepoint’

Besluit experimenten flexibel hoger onderwijs in verband met de introductie van een experiment op het terrein van flexibel studeren in het hoger onderwijs

1. Een deelnemende instelling kan een student die is ingeschreven voor een voltijdse bachelor- of masteropleiding of een Ad-programma de mogelijkheid bieden die opleiding, het Ad-programma, of een deel daarvan, flexibel te volgen, waarbij
 - a. de hoogte van het collegegeld wordt bepaald door de omvang van het onderwijs dat de student van plan is te volgen, en
 - b. de student uitsluitend het onderwijs volgt waarvoor hij collegegeld betaalt.

Een beschouwing

Het is u mogelijk ontgaan maar er was de laatste maanden niet veel aandacht (meer) voor dit plan, om tegemoet te komen aan de wens van studentenorganisaties om in het geval vanwege bepaalde redenen niet wordt gestreefd naar 60 studiepunten, ook minder te betalen aan collegegeld. Voor alle duidelijkheid: Bij publiek bekostigde instellingen, want in een private setting kun je vrijwel altijd gewoon setjes punten i.c. modules inkopen. Er zijn nu echter bekostigde opleidingen die er toch maar van afzien, gelet op alle bijkomende organisatorische regelingen. Het is derhalve afwachten hoeveel studenten er uiteindelijk aan het experiment gaan meedoen.

In deze nieuwsbrief zetten we een aantal aspecten die in de afgelopen maanden tijdens diverse bijeenkomsten naar voren kwamen, op een rijtje. Geen compleet overzicht en ook geen poging om tot in detail te bezien wat de consequenties, valkuilen en juist kansen zijn. Mogelijk dat dit nog in een volgende fase gebeurt, met concrete experimenten. Nu een lijstje met zaken die wellicht nog kunnen worden meegegeven aan degenen die hiermee aan de slag willen gaan.

1. Wat is de bedoeling...

Het flexstuderen is een experiment voor de flexstudent, een begrip dat door de studentenorganisaties is ingevoerd – en werd overgenomen door een aantal politieke partijen, en de minister. Dat is redelijk logisch omdat zij studenten vertegenwoordigen die hun studie onderbreken voor een jaar bestuurswerk bij de ISO of de LSVb. Tevens komen ze op voor de leden van (centrale) medezeggenschapsraden die veel tijd stoppen in hun werk o.a. het kritisch volgen van het management.

Het experiment lijkt echter toch vooral gericht op studenten die minder willen doen, verspreid over het jaar - en niet op studenten die een heel jaar er tussenuit gaan of een semester wel en dan weer niet willen studeren. Die opties passen niet bij het streven van de overheid om de uitval te verminderen dan wel het rendement te verhogen – wetende dat ‘onderbrekers’ ook vaak ‘studiestakers’ zijn dan wel dreigen te gaan worden.

We moeten dus kijken naar de studenten die gedurende een jaar minder kunnen of willen doen – en misschien ook verderop in de studie een inhaalslag kunnen maken. Zo niet, dan is er sprake van een verlenging van de studietijd – en dan lijkt nu ook niet helemaal de bedoeling, vooral omdat het om *voltijdse* studenten gaat bij de flexibilisering, met veel bijkomende kosten voor de student.

2. Wat bespaart de student...

Het experiment draait om het alleen laten betalen voor studiepunten van onderwijseenheden die ook in een studiejaar daadwerkelijk worden gevolgd – vooraf te betalen (dus niet achteraf afrekenen). Wat gaat dit aan besparing opleveren, bijvoorbeeld voor een student die op kamers woont? Hier een berekening, aan de hand van gegevens van het Nibud. We nemen een student die geen 60 punten afneemt maar 48 dus 20% minder wil studeren, zijnde een dag in de week, voor andere bezigheden of taken.

Er zit een flink addertje onder het gras. Het is zo dat een student die aan het 'flexen' meedoet, per afgenomen studiepunt een opslag betaalt van 15% (en die zal wel ter dekking van de administratieve kosten zijn). Een berekening laat zien¹ dat het pas voordeliger wordt bij het volgen van maximaal 51 punten. Dat wil zeggen dat er minimaal 9 studiepunten niet in het programma moeten worden opgenomen om toch niet alsnog hetzelfde te betalen als voor de gehele studie.

Okay, dus daarmee aan de slag voor deze student:

- Het wettelijk collegegeld bedraagt volgend studiejaar 2006 euro.
- Als we dit bedrag delen door 60, kost een studiepunt zo'n 33,44 euro aan collegegeld.
- Daar komt die 15% bovenop, en daarmee kost een flex-punt ongeveer 38,45 euro.
- De besparing aan collegegeld is aldus op jaarbasis: $2006 - (48 * 38,45) = 160$ euro. Uitgaande van 12 maanden (soms hanteert men ook een studiejaar van 10 maanden...) is dit per maand ruim 13 euro.
- De kosten van een uitwonende student worden geschat op 1120 euro per maand.
- Daarmee komt de besparing uit op ruim 1% per maand.

Hierbij zijn we er simpelweg vanuit gegaan dat de kamer niet voor 4 in plaats van 5 dagen wordt gehuurd (waar vind je zo'n baas...), de zorgverzekering ook niet omlaag gaat, de telefoon niet op die ene dag uitstaat... Mogelijk kan er worden bezuinigd op lesmateriaal...

3. En wat kost het meer voor de student...

Deze student kiest voor 48 punten in een bepaald jaar. De resterende 12 punten moeten worden ingepland voor het daaropvolgende studiejaar – alles schuift wellicht voor een deel op, als de opleiding daarmee kan omgaan (zie verderop). Stel dat het lukt, dan moet veelal de studie worden verlengd - er komt aldus een extra inschrijfmoment bij.

Kortom, een aantal extra maanden op kamers, extra verzekeringen en andere te verlengen arrangementen. Ook zal het voor een Bachelor-student niet mogelijk zijn om dan meteen aan een Master te beginnen... of te concurreren op de arbeidsmarkt met degenen die met hun diploma op zak op jacht naar baantjes zijn gegaan...

4. En wat levert het de student op...

Het belangrijkste is dat er tijd vrijkomt, vrijwillig (bestuurswerk, baantje, starten eigen bedrijfje...) dan wel min of meer gedwongen en/of noodzakelijk (functiebeperking, chronische ziekte of (mantel)zorgtaken...). Er kan geld worden verdiend resp. uitgespaard. Er kan in het eerste geval een mooier CV worden opgebouwd. Dat is allemaal een vorm van winst.

Zou het overig niet interessanter zijn om bijvoorbeeld een bestuurstaak, een baantje en/of extra werkzaamheden te integreren in de studie, via een minor, een keuzevak, een project of iets anders met een aantal hbo-competenties?

5. Verlenging van de studie... laatste fase...

Een sterk voor de hand liggend voordeel van het experiment is dat bij een eventuele uitloop van de studie hiermee geld kan worden verdiend. Een student die alleen nog het afstudeerproject hoeft af te ronden, een paar herkansingen moet doen of een vak heeft laten lopen, kan nu als flexer duidelijke afspraken maken met de opleiding. Nu kan het echter nog wel zo zijn dat er bijvoorbeeld eenheden voor 12 punten moeten worden gedaan, en de opleiding er niet in slaagt deze compact aan te bieden. Dus in plaats van zo'n twee maanden, moet de betrokkene nog zes maanden of zo

¹ Noem het aantal af te nemen punten x. Dan geldt voor het break-even-punt: $1,15 * (x/60) = 1$. De vergelijking oplossen levert $x = 52$ (ongeveer).

ingeschreven staan. Het resterende collegegeld voor de niet gebruikte maanden wordt vaak nu wel teruggestort, maar gewoon betalen voor 12 punten is toch een stuk klantvriendelijker. Tegen deze toepassing kan niemand bezwaar hebben. De opleiding weet ook goed wat er nog aan kosten moeten worden gemaakt en welke zaken persoonlijk in de planning thuishoren.

6. En hoe zit het met de bekostiging van de instelling...

Ja, dat is andere koek. In de discussies kwam naar voren dat het om een beperkt aantal studenten zal gaan en de consequenties van het experiment voor de verdeling van de gelden (landelijk en binnen een hogeschool of universiteit) wel kunnen worden 'weggefrommeld' in de reguliere gang van zaken. Toch maar even wat punten op een rijtje, om later te zien wat de echte effecten zullen gaan worden.

- De student betaalt voor minder punten, maar de instelling krijgt de volledige vergoeding voor een compleet jaar.
- Eigenlijk moet dus wat geld opzij worden gezet, om het aanbod het jaar daarna te kunnen garanderen (als die onderwijseenheid dan nog wel in de studiegids staat vermeld...). Maar dat kan alleen weer als er door het wegvallen van studenten voor bepaalde onderdelen er ook minder groepen komen of als op persoonlijk basis geen kosten worden gemaakt (individuele opdrachten) en er dat flexjaar op docenten en begeleiders kan worden bezuinigd en dat zij het jaar daarna extra kunnen worden ingezet.
- Is het dus in het algemeen op voorhand na te gaan welke kosten niet behoeven te worden gemaakt en kan er worden geanticipeerd op extra kosten in een volgende periode of studiejaar?

7. Hoe werkt het dan in de praktijk...

Laten we deze twee geldstromen even tegenover elkaar zetten. En dan nemen we het scenario dat een student slechts 1 jaar minder studeert, en vervolgens probeert de achterstand het jaar erna in te halen. Daarmee kan worden voorkomen dat hij of zij uit de studietijd loopt en een jaar langer ingeschreven dient te staan.

Dat ene jaar wordt 160 euro uitgespaard, en mogen er maar tentamens e.d. worden afgelegd voor 48 studiepunten. Het volgende jaar wordt er gewoon weer ingeschreven voor 60 punten. Het interessante is dat het experiment draait om minder betalen en minder mogen volgen, maar dat onder de normale omstandigheden de student best meer dan 60 punten per jaar mag behalen tegen het wettelijke collegegeld. Ergo, dat jaar kan de betreffende student gaan proberen om tentamens te behalen met een belasting van 72 studiepunten, zonder extra geld op tafel te moeten leggen.

Laten we bezien wat die student 'van hierboven' minder in het laatje brengt bij de opleiding. Het gaat om zo'n 160 euro voor dat ene jaar. Het inkomen dat een student genereert, is voor een studiejaar (als hij of zij nog geen vier jaren studeert, want dan houdt de publieke bekostiging op) is: 2006 euro (= collegegeld) plus 6000 euro (= een schatting want er zwerven heel veel berekeningen rond) is zo'n 8000 euro. De minder-opbrengsten zijn aldus rond 2,5%. Als het om 1000 studenten zou gaan, is het in absolute zin 155.000 euro minder aan inkomsten.

Maar het jaar daarop betaalt deze student geen 160 euro extra aan collegegeld. Er kan gewoon worden ingeschreven, tegen het normale collegegeld, en vervolgens mogen er best meer dan 60 punten worden behaald. Dat wil zeggen dat er geen controle op colleges, groepen (tenzij er studierempels voor die eenheid zijn) en practica zullen zijn, als er maar sprake is van een geldige inschrijving. Het verloren geld komt niet meer terug, omdat men zich als opleiding dient te houden aan het wettelijke collegegeld. Binnen de flex-aanpak mag het derhalve wel minder zijn, niet meer.

Vervolgens kunnen we een beschouwing loslaten op de overheidsbekostiging. De minister heeft ervoor gekozen de rijksbijdrage gelijk te laten, ongeacht het aantal af te nemen studiepunten – al wordt een aantal van 10 of zoiets niet wenselijk geacht (mede gelet op het recht op studiefinanciering). Dat wil zeggen dat het ene jaar minder studiepunten en het andere jaar meer op zich geen probleem qua geld van de overheid hoeft te betekenen.

Wel zitten er haken en ogen vast aan een student die door dit experiment een uitloop voor de kiezen krijgt dan wel bewust hiervoor kiest. Het kan zijn dat er sprake is van het stoppen met een studie bij hogeschool X (om bepaalde redenen), en dat vervolgens direct of later wordt geprobeerd

om bij hogeschool Y de studie af te maken. Voor deze Y is er dan minder rijksbekostiging als gevolg de voorgeschiedenis van de student.

Een bijzondere maar wel belangrijke implicatie is er voor de route die loopt via de Associate degree. Om dit moment betreft het een programma binnen de bacheloropleiding. Als de Ad-student ook een flexstudent 'met uitloop' wordt en vervolgens elders de Bachelor wil gaan behalen, zal de ontvangende hogeschool minder blij zijn: Er is op zich niet voldoende rijksbekostiging voor het resterende programma van twee jaren.

Samengevat kan worden gesteld dat het de student het op zichzelf niets kan schelen wat de gevolgen zijn van 'flexstuderen met vertraging' voor de bekostiging van de opleiding vanuit de overheid. Zolang er nog geen Bachelor is behaald, heeft de student recht op het betalen van het wettelijk, dus reguliere collegegeld.

En de consequenties van de vertraging voor de student zelf kunnen ook worden geminimaliseerd – als de hogeschool wil meewerken. De student kan voor het extra jaar waarvoor nog een (zeer) beperkt aantal studiepunten staat, de status van flexstudent aanvragen. Dat wil zeggen dat alleen de echte studie moet worden betaald, en dat het rooster kan worden gecombineerd met werk of andere zaken.

8. En hoe zit het dan met de planning... voor studenten...

Oké, laten we de geldelijke zaken even laten voor wat ze zijn, en overstappen naar organisatorische zaken. Misschien zit 'm daar nog wel de grootste kneep, in de planning, zowel voor de studenten als de opleiding. Zo mogen we er niet van uitgaan dat de betrokken studenten allemaal dezelfde onderwijseenheden even laten rusten, en dat ze dit in hetzelfde leerjaar doen en vervolgens gaan 'inhalen' op eenzelfde moment.

De studenten moeten vervolgens onder meer rekening houden met de volgende zaken (al zal de opleiding als het gaat om de volgorde der eenheden zeker eisen gaan stellen):

- Zijn de eenheden voorwaardelijk aan mijn volgende eenheden?
- Worden ze nu aangeboden op momenten waarop ik graag vrij heb voor de andere activiteiten – of moet het andersom: ik wil de vrijdag vrij hebben, dus doe ik de eenheden van die dag niet, met het risico dat er plotseling roosterwijzigingen kunnen komen?
- Kan ik misschien bepaalde vakken ook bij een andere opleiding doen of misschien wel op een ander moment, bijvoorbeeld 's avonds (als de opleiding ook in deeltijd wordt gegeven)?
- Krijg ik misschien wel een gatenkaasrooster?
- Zijn het vakken met veel zelfstudie, dus als ik de colleges mis, kan ik dan toch wel gewoon die eenheid doen?
- Hoe zit het met de drempels voor bepaalde grote zaken, zoals in het hbo het op stage mogen gaan dan wel mogen afstuderen?
- Wat als ik toch ineens wel een vak wil doen, en een ander wil laten vervallen – bijvoorbeeld omdat er geen plaats meer is in de werkgroepen?
- Kom ik straks in een ander cohort terecht voor de vakken die ik nu niet doe?
- Zijn het de moeilijkste eenheden die ik even nu niet doe, dus als ik volgend jaar faal voor de tentamens en herkansingen, zit ik dan niet automatisch vast aan een uitloopjaar?

9. En wat dan bij de opleidingen...

De opleidingen hebben zo hun eigen problemen, al kunnen ze op basis van de criteria binnen de experimenten veel daarvan vooraf uit de weg ruimen door het stellen van eisen:

- Het is handig om ruim van tevoren te weten welke studenten welke onderwijseenheden niet afnemen voor het komende studiejaar, zodat kan worden bepaald of er minder groepen nodig zijn.
- Het lijkt ook verstandig om flexstuderen pas toe te staan vanaf het tweede semester van het tweede studiejaar. Een bindend studieadvies is in principe pas bekend tegen het eind van de propedeuse, en om vervolgens nog studenten toe te staan aan het experiment mee te doen...
- Ook ligt het voor de hand om afspraken te maken voor het gehele studiejaar, al is de minister van mening dat zoiets nou net weer de intenties van studenten kan doorkruisen, dus dat er best per semester mag worden besloten. En als iemand het jaar erna ook weer wil gaan flexen, zal dit toch wel ergens rond mei bekend moeten zijn – en zal een student die tevens ook allerlei studieachterstanden heeft opgelopen, moeten worden geweigerd.

- Het meest interessante is of het gaat lukken om op basis van de flexstudenten ook te bezien of het gaat leiden tot minder groepen voor bepaalde onderwijseenheden. Dat ligt niet voor de hand met 1000 studenten, verspreid over opleidingen en leerjaren, tenzij erin wordt gestuurd – maar ja, hoe dan?
- Ook is het de vraag of de flexstudenten in een volgend studiejaar gaan zorgen voor grotere of extra groepen. Veel hogescholen hebben ervaringen genoeg met uitlopende studenten, in een 'stuwmeer' van vijfde- en zesdejaars bij de bacheloropleidingen, en weten hoe verschrikkelijk lastig is om deze groep te manipuleren en in het studiegareel te krijgen.
- Gaat dit tot bezuinigingen leiden, naast de (beperkte) terugloop in inkomsten? Komen er het ene jaar minder groepen, en het volgende jaar geen extra groepen... of juist wel? Het gaat nu nog maar om een beperkte groep studenten, hoewel: elk jaar 1000 studenten erbij tikt over een aantal jaren wel lekker aan...

10. Truc... of slim zijn...

In de bijlage en toelichting op de wetgeving wordt gemeld dat het niet de bedoeling is dat met dit experiment zal en kan worden 'gesjoemeld'. Dat zal natuurlijk worden geprobeerd – anders zou OCW dit niet noemen – maar de vraag is: hoe?

Hierboven is al genoemd dat de flexstudent minder kan studeren en dan minder betalen, en een volgend jaar meer kan doen (studiepunten behalen) zonder meer aan collegegeld te behoeven overmaken². Dat kan bewust gebeuren (tactisch gedrag...), maar er is aangetoond dat het voordeel een wel erg magere omvang kent³.

Vervolgens is niet te controleren of iemand die bepaalde vakken niet formeel volgt, toch gewoon aanschuift bij colleges, zeker als het om hoorcolleges gaat. Studenten kunnen dictaten gebruiken van collega-studenten en zaken doen als het gaat om afstandsleren. Ja, ze mogen formeel geen examens doen tijdens de flexperiode, maar wel het jaar daarop – zonder colleges te hoeven volgen (wel even doorgeven dat ze juist die punten wel willen behalen, als dat volgende jaar ook onder het flex-regime valt).

Vervolgens zouden er best wel situaties kunnen zijn waarbij het even nog niet doen van bepaalde vakken handig is – en dan niet om te werken, of misschien wel om dan meer tijd te hebben voor het doen van die 'echte lastige vakken'. We horen ze graag.

Wel kunnen er nadelen aan zitten, als bepaalde onderwijseenheden in de tijd vooruit worden geschoven. Dat kan bijvoorbeeld zijn vanwege het hebben van minder herkansingen, maar zo zullen er meer voorbeelden te geven zijn.

11. Tenslotte...

Vooropgesteld moet worden dat het streven naar flexibiliteit voor voltijdse studenten lofwaardig is – net als de pogingen om deeltijd en duaal (voor werkenden) meer vraaggericht te maken. Maar zoals in de stukjes hierboven al geschetst, het blijft trekken aan een verder rigide systeem. Dat maakt de kans op een succes niet groot. Misschien 'geloof' men er ook niet in, gezien de wel zeer beperkte hoeveelheid reacties bij de internetconsultatie, en de inhoud ervan. Zou men denken: Het waait wel over?

In annexen 1 en 2 geven we nog lijstjes met aanvullende, ook wat meer losse kanttekeningen als het gaat om het voorstel en de bijlage van het wetsvoorstel.

² Een flex-student die minder EC aanvraagt, verspreid over het gehele jaar, maar na een aantal maanden formeel verzoekt weer als reguliere student te mogen meedoen, loopt de kans – als we de wetgeving goed interpreteren, maar het staat er erg cryptisch – over dat studiejaar een collegegeld te behalen dat hoger is dan 2006 euro. Dat komt door de eerdere opslag van 15%. Maar het is wel interessant dat impliciet door de overheid wordt ingestemd met de mogelijkheid om toch voor het wettelijke collegegeld meer dan 30 EC per semester te mogen doen (dus bijv. in het tweede semester proberen de niet-gevolgde eenheden in te halen). Zie ook Annex 2.

³ Zie de opmerking, gemaakt door iemand bij de internetconsultatie: "Volgens mij gaat dit niet werken. Dit is alleen maar voordelig voor de overheid. De huidige beurs is al geen vetpot en de vaste lasten lopen gewoon door. Dus ze kunnen dan weliswaar naast hun verkleinde studie wat anders gaan doen, maar dat kan niet meer, want ze moeten of "pa en ma" lief aankijken of er bij gaan werken. En dat laatste (in de meeste gevallen) zal leiden tot minder extracirculaire activiteiten, waar het uiteindelijk om ging. Een zinloze maatregel."

Annex 1

Hier een aantal bijkomende kanttekeningen als het gaat om het wetsvoorstel en de achterliggende redenen om hiermee (nu) te komen.

1. **Vwo'ers** kunnen voor bepaalde hbo-bacheloropleidingen een programma worden aangeboden waarbij de studie in drie jaar kan worden gedaan. Zoals in een eerdere nieuwsbrief al is gemeld, staat de regeling daarvoor niet juist omschreven in de WHW (de wet voor hbo en wo). De wet zegt dat in dit geval de student 60 studiepunten doet per studiejaar, maar dit spoort niet met de afspraak dat een Bachelor is behaald na 240 studiepunten. De oorzaak ligt 'm in het feit dat we op basis van de NVAO-afspraken werken met ECTS, dus een Bachelor is 240 EC en deze vwo'er behaalt 80 EC per studiejaar. Alle hbo-opleidingen werken met EC's, dus hoe om te gaan met dit experiment? Gewoon maar niet laten meedoen hieraan, deze vwo'ers? Of een oplossing zoeken, dus met het collegegeld gebaseerd op 90 EC?
2. Er zullen studenten zijn die binnen dit experiment langer over hun studie zullen gaan doen, mogelijk 'in ruil voor' minder kans op uitval en eerder afhaken. Dat wil zeggen dat deze groep **apart in de statistieken** een plek dienen te krijgen – als ze om deze bijzondere reden langer dan normaal over de studie doen.
3. Een situatie die mogelijk in de praktijk niet vaak zal voorkomen – aangezien het om voltijdse studenten gaat – maar toch meegenomen dient te worden, is dat er **vrijstellingen** kunnen worden verleend. Dat moeten dan vrijstellingen zijn voor de hoofdfase, aangezien flexstudenten hun P wel moeten hebben behaald. Stel dat iemand weet dat er voor – zeg – 12 studiepunten aan vrijstellingen kan worden gegeven, kan de student dan ook collegegeld voor de resterende 48 punten gaan betalen?
4. Er zijn ook opleidingen waarvoor mbo'ers een stevige korting krijgen qua studiepunten. In diverse gevallen levert dat vrijstelling van de propedeuse op – of een arrangement waarbij wel **aan het tweede jaar** mag worden begonnen maar er ook nog een paar studiepunten van de P moeten worden gedaan. Het tweede geval levert geen optie voor flexen, het eerste wel... maar ja, hoe bereik je dan studenten op voorhand?
5. Het is opmerkelijk dat er iets moet worden geregeld voor de flexstudent die besluit om **gedurende de rit** minder dan de afgesproken hoeveel eenheden te doen nl. dat er dan niet wel even nog wat minder collegegeld hoeft te worden betaald (terugbetalen / minder termijnen). Dat zeggen we toch ook niet voor de reguliere studenten?
6. Hoe om te gaan met opleidingen die onderwijseenheden hanteren met een **relatief hoog aantal studiepunten** (EC)? Sommige studies werken met eenheden van 20 en soms wel 30 EC. Dan is het niet mogelijk om een deel ervan in de flex-afpraak mee te nemen.
7. In de nieuwsbrief is uitgebreid ingegaan op de zaken die spelen bij het plannen van groepen en aantallen studenten die aan een eenheid meedoen. Nu stelt de minister in de toelichting: 'Ook in het kader van de collegegeldopbrengsten is de verwachting dat de deelnemende instellingen **geen financieel voordeel** hebben. Flexstudenten betalen immers alleen voor de vakken die zij van plan zijn te gaan volgen'. Klopt, geen voordeel... maar er zijn veel situaties waarbij het nadelig kan uitvallen.
8. Ook interessant is de volgende passage in de toelichting: 'Deelnemende instellingen passen hun onderwijsaanbod niet aan voor flexstudenten. Het enige verschil is dat de flexstudent het collegegeld meer verspreid betaalt over het aantal jaren dat hij studeert'. Los van de 15% opslag waarmee het dus niet meer om het bedrag van het wettelijke collegegeld gaat, staat hier impliciet dat de **overheid uitgaat van een studie die meer jaren kost dan nominaal** in de wet staat. Ook wordt verondersteld dat door de student in het laatste studiejaar, als nog een beperkt aantal studiepunten moet worden gedaan, alleen voor die eenheden wordt betaald.
9. Een vraag vanuit het standpunt van de student, in het verlengde van het vorige punt: Stel dat er nog een of twee eenheden van een vorig jaar staan, en er kan worden volstaan met alleen maar **herkansingen**: moet er dan weer een volledig bedrag voor die eenheden worden betaald? En kan er dan worden gevraagd om het inpassen van die herkansingen op een moment dat er geen extra studieverlenging optreedt?
En:
10. Een interessante gedachte? Je kunt minder studiepunten inkopen door minder collegegeld te betalen, dus dan mag je minder tentamens afleggen. **Maar kun je door meer te betalen ook extra herkansingen inkopen**, om binnen een studiejaar iets te repareren?

Annex 2

In deze annex nog een paar aanvullende beschouwingen.

1 Kiezen vooraf en de planning

Het doel van dit experiment is het mogelijk maken voor de student om op basis van de eigen kansen, omstandigheden en wensen in een studiejaar minder tijd aan de studie te besteden d.w.z. minder onderwijseenheden te volgen. Maar daarnaast zijn er de beperkingen die voortvloeien uit de planning die de instelling hanteert en de opbouw van het studieprogramma.

Het begint met het aangeven van de student van het aantal studiepunten (EC) dat zal worden afgenomen, gelet op de tijd die beschikbaar is. Dat mag, zo staat in de toelichting op het wetsvoorstel, niet leiden tot een situatie waarbij hij ook vooraf moet aangeven welke onderwijseenheden dat zullen zijn: *“De flexstudent zou zo vrij als redelijkerwijs mogelijk moeten zijn in het bepalen van zijn studietempo. Daarom is het bijvoorbeeld onwenselijk dat een instelling van een flexstudent eist dat hij voor een heel jaar vastlegt welke vakken hij zal gaan volgen.”*

Maar wat is redelijkerwijs, gezien vanuit de instelling, voor de student? Is het redelijk om het per semester te doen, en dan zodanig dat het rooster en andere zaken op tijd klaar zijn voor alle andere studenten? We nemen niet aan dat alle flex-studenten in een groep komen en dat voor deze studenten eigen subgroepen worden samengesteld, met een eigen lesrooster. Het kan uiteraard wel voor zaken als afstuderen en individuele projecten, maar voor de rest lijkt het ook uit te draaien op een aantal strenge beperkingen voor beide partijen, opleiding en studenten. Laten we niet vergeten dat het om voltijds onderwijs gaat waarbij nog maar weinig met losse modules en flexibele leer-routes wordt gewerkt.

Kortom, het zal afwachten zijn wat er van de flexibiliteit overblijft als de instelling resp. de opleiding aan de studenten heeft duidelijk gemaakt waarbinnen welke grenzen het pakket aan onderwijseenheden dient worden geformuleerd.

Collegegeld als flexer

In artikel 17b van het wetsvoorstel staat over het bepalen van het collegegeldtarief per studiepunt het volgende:

3. *Het collegegeldtarief voor het volgen van onderwijs, bedoeld in het eerste lid, bedraagt voor onderwijs met een studielast van één studiepunt, het bedrag van het wettelijk collegegeld, geldend voor het desbetreffende studiejaar, gedeeld door 60 en vermeerderd met 15 procent van dat breukdeel.*

Het laatste deel van dit stukje is wat opmerkelijk geformuleerd, maar dat komt mogelijk door het gebruik van het begrip ‘breukdeel’. Google levert daarvoor alleen maar hits op voor het deel waarop iemand van een vereniging van eigenaren (bijv. een appartementencomplex) recht heeft. Mogelijk had er beter kunnen staan: ‘...gedeeld door 60 en vermeerderd met 15 procent daarvan.’ In de toelichting staat dit wel zo simpel genoemd.

Maar hier doet zich iets opmerkelijks voor – al is het natuurlijk altijd ‘hoe je het bekijkt’. De student betaalt een opslag voor de onderwijseenheden die hij *wel* volgt. Deze kunnen gewoon door de opleiding worden ingepland, bij de groepen in het rooster – en daar hoeft als zodanig niets extra’s te worden gedaan.

Het gaat juist om de eenheden die *niet* worden gedaan, dus de EC die niet worden afgenomen. Daarmee zou iets mee moeten gedaan, want daarvoor moet worden uitgezocht wat de gevolgen zijn, op korte termijn (groepen, planning, drempels, voorwaarden...) en wat langere termijn (toch later in het jaar doen, opnemen in de planning voor het volgende studiejaar...). Het is, wat ver gezocht wellicht, te zien als ‘no show’ bij het boeken van een hotelkamer. Soms moet je dan de eerste nacht als boete betalen, en soms een percentage van de kosten bij een te late annulering.

Zo kunnen er twee opties zijn, voor een aanvullend bedrag op het betalen van het normale tarief per studiepunt (2006/60):

- Een vast bedrag voor de extra kosten die de instelling maakt. Dat kan bijvoorbeeld 200 euro zijn, ongeveer de 15% bij een dag minder studie.

- Een percentage van het collegegeld dat wordt uitgespaard, als een vorm van 'samen delen'. Bij een dag minder oftewel 12 EC betaalt de student ruim 400 euro minder. Dat kan inhouden dat er door de instelling 200 euro aan kosten in rekening worden gebracht, zijnde 50% van deze besparing.

De studentenorganisaties zijn akkoord gegaan met het voorstel zoals dat nu is geformuleerd en zal worden ingevoerd. Hebben ze wel alle berekeningen gemaakt om de effecten goed in beeld te kunnen krijgen?

Van 'flexer' terug naar regulier student

Een flex-student kan op een gegeven moment besluiten om toch weer gewoon regulier te studeren, dus vanaf een bepaalde datum als voltijdstudent ingeschreven staan, het gehele programma volgend (en mogelijk nog wat extra dingen te doen...). We nemen aan dat dit ook even goed van tevoren dient te worden gecommuniceerd, zeker als het voor bepaalde onderwijseenheden leidt tot organisatorische aanpassingen.

Deze stap heeft ook consequenties voor de hoogte van het collegegeld. Daarover wordt in het wetsvoorstel het volgende gezegd, in artikel 17m:

2. *De student die deelneemt aan het experiment flexstuderen, kan gedurende het studiejaar volgens door de instelling vastgestelde regels van procedurele aard alsnog kiezen voor het volgen van voltijds onderwijs tegen volledig wettelijk collegegeld. In dat geval betaalt de student het resterende deel van het wettelijk collegegeld naar rato van de omvang van het resterende deel van het desbetreffende studiejaar. In een studiejaar betaalt de deelnemende student in totaal niet meer dan het bedrag van het wettelijk collegegeld, geldend voor het desbetreffende studiejaar vermeerderd met 15 procent van dat bedrag.*

Een intrigerend geheel aangezien voor elke student aan het begin van het studiejaar wordt vastgesteld wat het collegegeld is, en dan wordt dit of in een keer betaald of er is een overeenkomst ten aanzien van het betalen van termijnen. Er zal dus bij dit scenario moeten worden ge- en verrekend als het gaat om wat uiteindelijk verschuldigd is.

Laten we een poging wagen, aan de hand van een voorbeeld:

- De student flext voor 48 EC, dus hij betaalt inclusief opslag aan collegegeld: 1845 euro.
- Daarvan is 1605 euro wettelijk collegegeld.
- Van die 12 EC zitten er 6 in het eerste semester en 6 in het tweede semester.
- De overgang van flex naar vast vindt plaats met ingang van het tweede semester.
- Er is al 1605 euro betaald aan wettelijk collegegeld, dus gaat het om nog 401 euro extra, maar voor een semester is dat 200 euro (afgerond). Met die reeds betaalde 1845 euro wordt dat 2045 euro – waarvan 1805 euro aan wettelijk collegegeld.
- Of moet je zeggen: het is nu flexen voor 6 punten geworden... en als dat van tevoren bekend was geweest, zou deze student hebben moeten betalen: 2076 euro, dus moet er nog 231 euro worden bijgestort. In dit laatste geval telt dus mee dat het totaal aantal EC minder is, maar ook hoe deze EC zijn verdeeld over het gehele jaar en op welk moment de transitie van flex naar vast plaatsvindt.

Zo zijn er meer scenario's te bedenken met allerlei ingewikkelde formules (die zal OCW wel hebben doorgerekend), maar het gaat erom hoe dit artikel moet worden gebruikt in de praktijk. De eerste aanpak lijkt het meest voor de hand te liggen, maar die houdt geen rekening met wat er al dan niet is gebeurd met de onderwijseenheden die niet zouden worden gevolgd. Wel wil men voorkomen dat er aan wettelijk collegegeld op zich meer dan 2006 euro wordt betaald, vandaar het naar rato betalen van hetgeen nog niet is betaald.

Overigens is de laatste zin van het artikel wel intrigerend aangezien je in dat geval flex-studeert met een aantal van 60 EC – want zoals het er staat, betaal je gewoon het wettelijke collegegeld met 15% opslag...